

Pogledi

DRUŠTVENI UVJETI ZA RAZVOJ POJEDINIH TIPOVA LAIČKOGA OKUPLJANJA

Jakov Jukić

S pravom, treba očekivati da će veliki dio naše zaokupljenosti biti okrenut laicima i njihovim oblicima međusobnoga združivanja; jer svako djelovanje uvijek i neizostavno počinje od ljudi i njihovih potreba. Ipak, neće ostati posve nekorisno ako našu pozornost za trenutak okrenemo i društvenim prilikama u kojima se te laičke družbe stvaraju. Naime, religioznost jest u rukama ljudske volje i odluke, ali nisu to i njezini prolazni društveni oblici, koji su podložni povijesnim promjenama. Zbog svoje nedokučivosti, nadnaravne utjecaje ovdje valja dakako preskočiti.

Iz toga onda slijedi da samo do neke određene mjere možemo potpuno slobodno ustrojiti – držeći se jasno kršćanskih okvira - našu laičku djelatnost, a nikada do kraja, jer se tome opiru društveni uvjeti postanka i rasta svake tvorbe ljudskoga zajedništva u prostoru i vremenu.

Stoga se oblikovanje laičkih društava javlja također i kao neizbježivi susret vjernika sa svijetom. Ti se susreti, međutim, ne zbivaju samo jednom nego traju kroz cijelu noviju crkvenu povijest, uzimajući vrlo različite teologijske sadržaje i društvene oblike.

Radi kratkoće vremena i lakše pripočivosti, taj se veliki broj pojedinih povijesnih susreta vjernika sa svijetom, kojima odgovaraju različiti oblici laičkoga udruživanja, može svesti na svega četiri tipa, koje želimo ovdje izložiti i ocjeniti vjerojatnost njihove moguće ostvarivosti u našim prilikama.

Prvi tip okupljanja: župska zajednica

Prvi tip susreta vjernika sa svijetom i prvi oblik udruživanja laika, jest župa. O tome ne bih odveć govorio, jer su to poznate stvari. Sigurno

da je župa u Crkvi uvijek bila i ostala njezina ključna odrednica, najveća pastoralna brigada i temeljna juridična stanica. Zato su, uostalom, i sve crkvene obnove počinjale upravo od župe. U razdoblju između dva svjetska rata pokušavaju se oživjeti župske zajednice, kao odgovor na sve veću svjetovnost svijeta. Htijući u tom velikom svjetovnom svijetu biti barem mali i već sad ostvareni kršćanski svijet, ili ponekad mali protiv-svijet, župa je s vremenom preuzela čitav niz čisto svjetovnih djelatnosti. U župi su se održavale kulturne priredbe, športska natjecanja, karitativne djelatnosti, obiteljski susreti, sindikalni sastanci. Dapače, župe su preuzele ulogu škole i mjesta druženja pripadnika etničkih manjina. Zbog poznatih razloga nije ni u nas bilo drugačije. Ništa onda čudno da je i laičko okupljanje prolazilo jedino kroz župu i u njoj završavalo.

Gledano sa strane društva, što je naš položaj, tom se župskom okupljanju mogu zamjeriti dvije stvari: prvo, da se ustrojava po uzoru na seoski tip primarne zajednice s obiteljskim obilježjima, premda u suvremenoj urbanoj civilizaciji baš takve zajednice povijesno iščezavaju, pa su joj izgledi preživljavanja vrlo prijeporni; drugo, župsko se zajedništvo više teologijski pretpostavlja, nego stvarno utvrđuje. Toga zajedništva u zbilji uopće nema, jer je župa tek puki prostor u kojemu se posve slučajno sastaju odvojeni tražitelji religijskih usluga.

Unatoč spomenutih zamjerki, u nas treba očekivati da će to zajedništvo laika u župi ostati i dalje najčešći način njihova okupljanja. Za to postoje četiri poglavita razloga: Prvo, jer je u nas župa, sa svim njezinim tradicionalnim sadržajima, toliko srasla s narodom i ima tako dugu i slavnu povijest da je teško tko može učinkovito zamijeniti. Drugo, jer u nas još nema uspostavljenog i naobraženog laikata, koji bi bio sposoban organizirati bilo što uspješnije od župe i pritom izvan župe. Treće, jer tip grada u nas nije toliko srednjoeuropsko-industrijski koliko poljoprivredno-sredozemni, pa se loši učinci urbanizacije manje osjećaju. Četvrto, jer je župska zajednica u nas jednako i koncilska želja i teologijska preporuka.

Drugi tip okupljanja: bazične skupine teologije oslobođenja

Drugi tip susreta vjernika sa svijetom i drugi oblik udruživanja laika su bazične skupine teologije oslobođenja. Ne ulazeći u teologijsku prosudbu, jer to na mene ne spada, recimo da danas u svijetu možemo razlikovati dvije vrste teologije oslobođenja: jedna se vezuje na klasno oslobođenje, a druga na nacionalno oslobođenje. Obje međutim zanemaruju eshatološku istinu kršćanstva u korist zemaljskoga projekta političkog oslobođenja. Otud pitanje: Postoje li u nas društveni uvjeti da se proširi pokret okupljanja laika na temeljima učenja teologije oslobođenja? Odgovor je u pogledu latinsko-američkoga tipa teologije oslobođenja naravno niječan, jer se spomenuti politički projekt gotovo u potpunosti poklapa, kad je lišen kršćanske potpore, s onim što smo ga mi upravo spektakularno napustili i odbacili – marksističkim socijalizmom. Zato, ako bi i bilo razloga da se s kršćanskih stajališta pokrene postupak klasnog oslobođenja, teško je zamisliti da bi on u našim prilikama uspio proći sa svojim marksističkim pojmovnim izričajem i metodom. Već iz samo psiho-socioloških razloga povijesne osjetljivosti i neugodna sjećanja, lijevi će politički iskaz za neko

vrijeme sigurno izgubiti svaku vjerodostojnost i težinu, unatoč tome što u sebi sadrži dio istine o društvu. Stoga, u nas taj oblik okupljanja laika nema baš nikakvih izgleda da bude ostvaren niti u najmanjoj mjeri.

Drugačija je sudbina s teologijom oslobođenja nacionalnog – a ne klasnoga – tipa, koja se obično vezuje uz pokrete nedavne crkvene oporbe u bivšim socijalističkim zemljama. Njihova je mogućnost trajanja nešto duža i pogodnost za ostvarenje izvjesnija, ali na iskrivljen način. Nije naime u prvi mah jasno što bi još mogla raditi ta nacionalna teologija oslobođenja poslije nego što se oslobođenje naroda doista zbililo. Ipak, u povijesti nije nepoznata pojava da i istrošene ideje uspijevaju nastavljati živjeti, ali u obliku ideologija. Zato neće biti iznenađenje ako se pojave laičke grupe koje će promicati ideje teologije nacionalnog usmjerenja, najčešće povezane s drugim tipovima okupljanja, premda je teško povjerovati da u našem tradicionalnom, pretežno ruralnom i pučkom katolicizmu mogu postati masovnim laičkim pokretom.

Treći tip okupljanja: skupine radikalne kristijanizacije svijeta

Treći tip susreta vjernika sa svijetom i treći oblik udruživanja laika su skupine što se nadahnjuju potrebom radikalne kristijanizacije društva. Jedan od primjera takvih radikalnih družbi jest svakako pokret *Comunione e Liberazione*, ali i mnogi drugi, kao recimo poznati *Opus Dei*. Njihovi su pripadnici prije svega označili svojeg neprijatelja, a onda sve drugo: to je laicizam, koji je odgovoran za nazadak i slabljenje svijesti u katolika o vlastitu identitetu. Kritika se okrenula i prema Katoličkoj akciji, jer se pokazala praznom kutijom, bez životnih pothvata, bez poticaja i projekta za djelovanje, izbjegavajući time suprostavljanje vladajućoj laičkoj i svjetovnoj kulturi. Primjerici u Milanskoj biskupiji – jednoj od najvećih u svijetu – konferencije su Katoličke akcije bile posječivane od svega desetak osoba. Da bi privukli mlade, pripadnici su Katoličke akcije za njih donosili stolove ping-ponga i provodili odjeljivanje djevojaka od dječaka. Novi se pokret tome usprotivio. Tražio je zanosno djelovanje, sakramentalni život, hrabrost i povjerenje u mlade. No njegov bi se temeljni zadatak mogao ovako sažeti: nije riječ o tome da se modernizira kršćanstvo nego o tome da se kristijanizira modrernost. Zato pripadnici pokreta, društvenoj krizi suprostavljaju katoličko zajedništvo. Od društvene akcije brzo su došli do borbene političnosti. Treba kristijanizirati Europu i svijet, što su se druge grupe sve manje usuđivale zastupati. Neki članovi talijanskog episkopata nisu bili oduševljeni s tim borbenim pokretom, koji je organizirao laike bez da je prošao kroz puteve nadležnosti župa i biskupija, nego je često nastupao izvan njih.

Model okupljanja laika u radikalne skupine ima jamačno i u našim okolnostima izgleda za uspjeh, što potvrđuje činjenica da se slična obilježja mogu pronaći u već postojećim zajednicama. Ipak, ne treba očekivati velike prodore, jer u nas sekularizam nije dosegao takav stupanj društvenog pritiska kao što je to slučaj u zapadnjačkim društvima. A bez nasrtljivog sekularizma nema ni uvjeta za radikalne odgovore. Nedostaje nam naime jedna jaka i moćna svjetovna kultura, iako se ona danomice stvara i teško da ćemo je posve izbjeći, jer je jedva moguće zamisliti razvoj kapitalizma i slobodnog poduzetništva, u što nezaustavljivo ulazimo, bez istodobnog

jačanja laičke ideologije i sekularne kulture. Možda je upravo rat za trenutak zaustavio i odgodio plimu sekularizma. Stoga nas tek očekuje sučeljenje sa zapadnjačkim oblicima života življenja i krajnje svjetovnim idejama, a onda i potreba za odgovorima radikalnoga tipa. No, to će sigurno ubrzo doći.

Četvrti tip okupljanja: skupine radikalne osobne kristijanizacije

Četvrti tip susreta vjernika sa svijetom i četvrti oblik udruživanja laika su zajednice u kojima se nastoji radikalno kristijanizirati vlastita osoba. Riječ je o velikoj karizmatičkoj struji u suvremenom katolicizmu. Karizmatičari su se pojavili u doba kraha svih zavodljivih utopija današnjice, što je dovelo do potpune političke ravnodušnosti i otklona svake ideologije. Kolektivni društveni projekt političkog oslobođenja izgubio je svaku vjerodostojnost. Stoga, karizmatičari radije odabiru askezu i mističizam nego društveni angažman. Pripadnici tih skupina ne drže više mogućim korijenit preobražaj svijeta kroz političku akciju, koja bi bila nadahnuta religioznim vrednotama. Na Zapadu mladi napuštaju politizirano kršćanstvo i izboru karizmatičku zahtjevnost. Ne vjeruju ni u građanske svetinje: politiku, demokraciju, tehniku, potrošnju; ni u komunistička obećanja: revoluciju, besklasno društvo, raj na zemlji. Stoga je njihova religioznost naglašeno osobna, privatna i utemeljena na vlastitom iskustvu. U središtu je obraćenje, molitva, slobodno zajedništvo, osjećajnost, promjena svijesti. Za razliku od članova pokreta *Comunione e Liberazione*, koji vjeruju da je nekršćanski svijet moguće kristijanizirati; karizmatičari – razočarani neuspjesima raznih utopija i impresionirani plimom sekularizacije – radije vjeruju da samo sebe još mogu kristijanizirati. Svijet više ne, barem ne u ovom povijesnom trenutku.

U nas već postoje karizmatički pokreti raznih naglasaka. Treba očekivati da im se broj za sad neće odveć povećavati, jer nam tek predstoji dolazak vala sekularizacije, a onda još i razočarenje u mogućnost njegove kristijanizacije. Uostalom, ponude karizmatičara i radikalaca samo su dva moguća izbora pred izazovima svjetovnoga svijeta.

Zaključak

Izložili smo četiri opća i temeljna tipa okupljanja laika danas u svijetu: jedan vezan uz župu, drugi vezan uz političko oslobođenje, treći vezan uz kristijanizaciju svijeta i četvrti vezan uz kristijanizaciju vlastite osobe. Uz to smo ocijenili i mogućnost njihove oživotvorbe u našim društvenim prilikama.

Pokušali smo to učiniti najkraće i bez namjere da se za bilo koji od četiri tipa opredijelimo. Prije svakog razmišljanja treba naime znati barem činjenice. Na laicima pak ostaje da ponudeni četvorostruki izbor premisle i iz vlastitog životnog iskustva nadopune ovu našu mrtvu shemu teorijskih podjela.

SOCIAL CONDITIONS FOR DEVELOPMENT OF LAY PERSONS GATHERINGS

Summary

The author explains various forms of the lay gatherings which today are presently relevant in the world. They can be reduced to four basic types: parish community, basic groups of the theology of liberations, groups of radical christianize of the world and groups of radical personal christianize.

At the same time is estimated also possibility of their application in our new social conditions.